

**თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები XX-XXI
საუკუნეების მიჯნაზე შურნალ „ჩვენაუბრის“
კუბლიკაციების მიხედვით**

შურნალი „ჩვენაუბრი“, რომელსაც გასული საუკუნის 70-90-იან წლებსა და XXI საუკუნის დამდეგს ქ. სტოკჰოლმსა და შემდეგ ქ. სტამბოლში თურქულ ენაზე გამოსცემდნენ აჰმედ ოზკანი (მელაშვილი) და მისი თანამოაზრენი – შანვერ აქინი, ჯაჰით ოქთაი, შევქეთ შირინი, ოსმან მერჯანი, ფაჰრედინ ჩილოღლუ, ჰაირი ჰაირიოღლუ და სხვანი, შეიძლება ითქვას, იმთავითვე გადაიქცა ქართული კულტურის ქომაგად თურქეთში. „ჩვენაუბრი“ საბჭოთა კავშირის დაშლამდე და შემდგომაც ცდილობდა თურქული საზოგადოებისათვის გაეცნო ქართული კულტურისა და ლიტერატურის წარსული და აწყო, საქართველოში მიმდინარე პროცესები, საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროში მოღვაწე წარმატებული პიროვნებები.

წინამდებარე სტატიაში ყურადღებას შევაჩერებთ ერთ საინტერესო საკითხზე – როგორ აისახა ერთ კონკრეტულ თურქულ პერიოდულ გამოცემაში სსრკ-ის დაშლის შემდეგ განვითარებული თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები.

პრობლემის ამ კუთხით განხილვა, ვფიქრობთ, ცალკე აღებული ერთი ქვეყნის საგარეო პოლიტიკური კურსის მიმართ საზოგადოებრივი აზრის შექმნისა და განვითარების ზოგად სურათს ქმნის: შესაბამისად, თანამედროვე თურქული საზოგადოების განწყობილება მეზობელი ქვეყნისადმი – ამ შემთხვევაში საქართველოსადმი – ასევე, დიდადაა დამოკიდებული მასობრივ საინფორმაციო საშუალებებზე.

ორი საუკუნის მიჯნაზე თურქეთ-საქართველოს აქტიური დაახლოებისა და თანამშრომლობის ეტაპზე საჭირო გახდა საქართველოში არსებული ვითარების უფრო ღრმა შესწავლა და წარმოჩენა. ამიტომაც, შურნალ „ჩვენაუბრის“ რედკოლეგიის თხოვნით საკითხს სხვადასხვა დროს სხვადასხვა ავტორი განსხვავებული კუთხითა და სიღრმით იკვლევდა და აფასებდა. შურნალში გვხვდება რამდენიმე პუბლიკაცია, რომელიც რედკოლეგიამ წამყვანი თურქული გამოცემებიდან გადმოიბეჭდა.

გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან მოყოლებული, თურქეთის აქტივობა ბალკანეთში, კავკასიასა და შუა აზიაში მკვეთრად ძლიერდება, რადგან მისი ტრადიციული, ისტორიული მეტოქე – რუსეთი, ამ რეგიონებში გავლენას კარგავს.

თურქეთი ერთ-ერთი პირველი სახელმწიფო იყო, რომელმაც საქართველო საბჭოთა კავშირის დაშლისა და დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ 1991 წლის 16 დეკემბერს ცნო, მოგვიანებით კი – 1992 წლის 2 მაისს – მასთან დიპლომატიური ურთიერთობა დაამყარა (სვანიძე, 2007: 545).

ამ პერიოდიდან მოყოლებული, ჟურნალ „ჩვენებურის“ რედკოლეგია ცდილობს ნაკლებად ხისტი და მეტად გაწონასწორებული პუბლიკაციები შეარჩიოს, რათა არც თავისი ქვეყნის ოფიციალურ პოლიტიკურ პოზიციას დაუპირისპირდეს და არც ქართული მხარის უკმაყოფილება გამოიწვიოს. თავისი აწონილი ქმედებით, შეიძლება ითქვას, ჟურნალი „ჩვენებური“ დასახულ ამოცანას ასრულებს და ორ ქვეყანას შორის ერთგვარი კულტურული თანამშრომლობის პროპაგანდისტის ფუნქციას ასრულებს და დადებითი განწყობილებისა და ურთიერთობის შექმნისათვის იღვწის.

პუბლიკაციები შევისწავლეთ პერიოდების მიხედვით: I. პოსტკომუნისტური, ე. წ. შევარდნაძის ეპოქისა (1993 წლიდან) და II. „ვარდების რევოლუციის“ შემდგომი (2003 წლიდან).

„ჩვენებურის“ გამოცემა სტამბოლში 1993 წელს განახლდა. შეწყდა 1980 წელს, როცა ა. ოზკანი (მელაშვილი) მოკლეს.

1993 წლის № 2-3 გაერთიანებულ ნომერში ვხვდებით ბექა ჭილაშვილის (იგივე ფაჰრედინ ჩილუღლუს) ხელმოწერით დაბეჭდილ სტატიას სათაურით „თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები ვითარდება“. ავტორი აღნიშნავს, რომ „თურქეთი იყო პირველი ქვეყანა, რომელმაც საქართველოს დამოუკიდებლობა ცნო. საქართველომ თავისი დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ – 1991 წლის 9 აპრილს – საერთაშორისო ასპარეზზე დიდხანს ვერ მიაღწია აღიარებას. სამოქალაქო ომმა მას ამაში განსაკუთრებით შეუშალა ხელი. აშშ-მ იგი „შავ სიაში“ შეიყვანა. 1992 წელს საქართველოს სახელმწიფო საბჭოს თავმჯდომარემ ე. შევარდნაძემ სტამბოლში 11 ქვეყნის მეთაურთან ერთად ხელი მოაწერა „ბისეკის“ („შავი ზღვის ქვეყნების ეკონომიკური თანამშრომლობის“) ხელშეკრულებას. 1992 წლის 30 ივლისს თბილისში ჩასული თურქეთის პრემიერ-მინისტრი ს. დემირელი ტელევიზიით გამოსვლისას აღნიშნავდა: „თურქეთში

მრავალი ქართული წარმოშობის თურქი მოქალაქე ცხოვრობს. ეს თურქეთ-საქართველოს შორის ურთიერთობის საფუძველს წარმოქმნის“. ამ სიტყვებს თურქეთის ქართველობისთვის ისტორიული ღირებულება აქვს“ („ჩვენებური“, 1993, № 2-3: 7).

ისმაილ იაზიჯის (იგივე ისმაილ დავლადის) სტატიაში „საქართველოს მთლიანობა და წინსვლა“ („ჩვენებური“, 1993, № 4-5: 6-7) ავტორი მკითხველს მოკლედ აცნობს ამავე პერიოდის საქართველოს საშინაო ვითარებას, კერძოდ, ზ. გამსახურდიას ხმათა 87 პროცენტით არჩევას, მის დამხობას, ე. შვეარდნაძის ხელისუფლებაში მოსვლას, ეროვნულ უმცირესობათა მიმართ გატარებული უარყოფითი პოლიტიკის შეცვლას, მსოფლიოს სახელმწიფოთა მიერ საქართველოს ცნობას, ეკონომიკის სფეროში არსებულ პრობლემებს, საკანონმდებლო ცვლილებებს, ეკონომიკური ხასიათის დანაშაულებათა არსებობას, გარეშე ძალების მიერ საქართველოს წინააღმდეგ ეროვნულ უმცირესობათა წაქეზების ფაქტებს, აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის პრობლემებს. ი. იაზიჯი გამოთქვამს იმედს, რომ გარდამავალ პერიოდში ქართველი ხალხი არსებულ სირთულეებს დაძლევის. სტატიას სამოქალაქო ომის ამსახველი ფოტოები ერთვის.

საყურადღებოა მეჰმედ ბულენთ ულუდაღის სტატია „სოციალისტური ბლოკისა და სსრკ-ის დაშლის შემდგომ გარდამავალ ეპოქაში“ („ჩვენებური“, 1997, № 26: 8-11); დრამატურგ თუნჯერ ჯუჯენოღლუს სტატია „საქართველოსა და თურქეთს შორის ხიდი უნდა იყოს“ („ჩვენებური“, 1998, №2: 3-5); ასევე, ქართველი მკვლევრების – იმდროინდელი დიპლომატების – პუბლიკაციები, კერძოდ, თურქეთის რესპუბლიკაში საქართველოს საგანგებო რწმუნებულის ვ. ჭიკაიძის ინტერვიუ („ჩვენებური“, 1997, № 26: 8-11); თურქეთის რესპუბლიკაში საქართველოს სრულუფლებიანი ელჩის ნ. კომახიძის ინტერვიუ „საქართველოს ეროვნული დღე და ეკონომიკური შესაძლებლობანი“ („ჩვენებური“, 1995, №15: 3-5); დავით კოსტავას სტატია „რუსეთის კავკასიური პოლიტიკა“ („ჩვენებური“, 1994, №10: 3-5) და მისთ.

ჩვენი ყურადღება მიიპყრო ადნან მენდერესის სახელობის უნივერსიტეტის სოციალურ მეცნიერებათა ფაკულტეტის საერთაშორისო ურთიერთობათა განყოფილების მკვლევრის სელჩუქ ჩოლაქოღლუს ანალიტიკური ხასიათის მეტად საინტერესო სტატიამ „თურქეთის პოლიტიკა საქართველოსთან მიმართებაში“. იგი ორ ნაწილად დაიბეჭდა ჟურნალის ორ ნომერში

(„ჩვენებური“, 2000, № 36: 5-8); („ჩვენებური“, 2000, № 37: 5-8). თავისი პუბლიკაციის პირველ ნაწილში ავტორი მკითხველს აცნობს შემდეგ საკითხებს: ა) დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდგომი პოლიტიკური და ეკონომიკური განვითარება; ბ) სამხრეთ ოსეთის პრობლემა; გ) აფხაზეთის პრობლემა; დ) საქართველო და რუსეთი; ხოლო მეორე ნაწილში განხილულია: ა) საქართველო და ჩრდილოეთ კავკასია; ბ) საქართველო და თურქეთი; გ) ორი ქვეყნის პოლიტიკური და ეკონომიკური ურთიერთობები; დ) ანკარის ქართული პოლიტიკაზე მოქმედი შიდა ფაქტორები – აფხაზური საზოგადოებრივი აზრი, ქართული საზოგადოებრივი აზრი; თურქეთის სტრატეგიული მონაპოვარი და საქართველოს პოლიტიკა. სტატიას ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სოლიდური სია თურქულ, ქართულ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე.

აღნიშნული სტატიის ავტორი მართებულად შენიშნავს: „რუსეთისათვის კავკასია შუა აღმოსავლეთისაკენ გაღებული კარიცაა და ქვეყნის უსაფრთხოებისათვის სტრატეგიულად მნიშვნელოვანი რეგიონი. რუსეთს კავკასიაში ორი კონკურენტი ჰყავს – ირანი და თურქეთი. ირანთან რუსეთს ძალიან კარგი ურთიერთობა აქვს, მაგრამ ორივეს დაძაბული ურთიერთობა აქვს აზერბაიჯანთან. ეს კი ირანს ხელს უშლის ჩრდილოეთისაკენ წინსვლაში“.

„...როგორც ისტორიული მემკვიდრეობა, რუსეთის ყველაზე დიდი მეტოქე თურქეთია, რომელსაც კავკასიასა და ცენტრალურ აზიასთან ეთნიკური და რელიგიური კავშირები აქვს. ამიტომ მოსკოვი ყურადღებით აკვირდება თურქეთთან სამი კავკასიური რესპუბლიკის ურთიერთობას. აზერბაიჯანისთვის მთიანი ყარაბაღის, საქართველოსთვის სამხრეთ ოსეთისა და აფხაზეთის პრობლემები მისი მთავარი კოზირებია („ჩვენებური“, 2000, № 36: 8).

ს. ჩოლაქიძე, ჩვენი აზრით, ცდილობს საქართველოსთან მიმართებაში თურქეთის პოზიცია ქართულ-აფხაზურ კონფლიქტთან დაკავშირებით ცოტა შერბილებულად წარმოაჩინოს. კერძოდ, ოფიციალური ანკარა, მისი ხედვით, „იძულებულია ანგარიში გაუწიოს თურქულენოვან აფხაზური და ქართული წარმოშობის დიასპორებს, რომლებიც დიდი ხანია თურქეთში ცხოვრობენ. სხვადასხვა წყაროებით, დღესდღეისობით თურქეთში დაახლოებით 500 ათასი აფხაზური წარმოშობის და 1,5 მილიონი ქართული წარმოშობის მოქალაქე ცხო-

ვრობს. ჩრდილო კავკასიიდან ემიგრირებულთა შთამომავლების რიცხვი კი სავარაუდოდ 6 მილიონამდე უნდა იყოს. ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი და ჩეჩნეთის ომი ყველა მათგანისთვის მტკივნეული თემაა და ოფიციალური ანკარა ხშირად რთულ მდგომარეობაშია თბილისსა და სოხუმში, ასევე თურქეთის ქართულ და აფხაზურ დიასპორებში გამოვლენილი რეაქციების გამო. როცა თბილისი თურქეთისთვის „სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი პარტნიორი ხდება“, ანკარა აფხაზეთისთვის და თურქეთში მცხოვრები აფხაზური წარმოშობის საზოგადოებისთვის ფართო ავტონომიის“ საპასუხოდ საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობას თავის პატივისცემას უდასტურებს, („ჩვენებური“, 2000, № 37: 7).

ს. ჩოლაქოღლუს დაკვირვებით, „თურქეთის მოქალაქე ეთნიკური ქართველების დიდი ნაწილი გათურქებულია და მათი მხოლოდ 25% ლაპარაკობს ქართულად. ერთი ნაწილი თურქეთში მცხოვრები ქართველებისა საქართველოდანაა ემიგრირებული, მეორე კი ძველთაგანვე აქ ბინადრობს. ესენი საქართველოსთან მოსახლდრე რაიონებში არიან განსახლებულნი – ართვინში, შაგშეთში, ბორჩხაში, არტანუჯში, არტაანში, ხოფაში, არხავსა და რიზეში. ადგილობრივიცა და ემიგრირებული ქართველებიც მუსლიმები არიან. თურქეთის საგარეო პოლიტიკაზე თავიანთი გავლენის გავრცელებას ცდილობენ თურქეთში მცხოვრები ქართველების სხვადასხვა ასოციაციები და ბეჭედითი ორგანოები. თურქეთის ქართული საზოგადოებრივი აზრი აფხაზური პრობლემისადმი საკმაოდ კონსტრუქციულია და აფხაზეთისთვის ფართო ავტონომიის მინიჭებას უჭერს მხარს. თუმცა ისინი თბილისის აგრესიული ორთოდოქსული ნაციონალიზმის გამოვლინებას ეჯახებიან. ეს აჭარის ქართველ მუსლიმებს დაახარალებს („ჩვენებური“, 2000, № 37: 7-8).

ს. ჩოლაქოღლუსათვის მთავარი, ცხადია, თურქეთის სტრატეგიული ინტერესის განსახლდრაა. მისი აზრით, თურქეთისთვის კავკასია საზოგადოდ და საქართველო კერძოდ, უმნიშვნელოვანესი რეგიონებია, რადგან საქართველო უმოკლესი გზაა არა მხოლოდ შუა აზიისკენ, არამედ ჩრდილო კავკასიაში გასასვლელად, „მათთან კი თურქეთს ისტორიული და კულტურული კავშირები აქვს.

ამდენად, თურქეთის სტრატეგიული ინტერესია საქართველოს დამოუკიდებლობა და ტერიტორიული მთლიანობა. სხვა არჩევანი მას არც აქვს. თუ აფხაზეთის პრობლემა ისე გად-

წყდება, როგორც თურქეთს სურს, რუსეთის ინტერვენცია ამ რეგიონში შემცირდება და ანკარას კავკასიური პოლიტიკა უფრო წარმატებული გახდება“ („ჩვენებური“, 2000, № 37: 8).

დაახლოებით მსგავს შეფასებებს ვხვდებით ფაიქ იბადოვის, შაჰინ იბრაჰიმოვისა და ჰაყანი ადასიევის სტატიაში „თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობები“ („ჩვენებური“, 2003, № 47: 5-8); მასში ავტორები განიხილავენ საქართველოს ისტორიის მთავარ მომენტებს (აქცენტი კეთდება რუსეთის დამპყრობლურ პოლიტიკაზე, თუმცა სტატიის დასაწყისში აღნიშნავენ, რომ დაახლოებით 350 წლის მანძილზე, XVI საუკუნიდან XIX საუკუნემდე, საქართველო ოსმალეთსა და ირანს შორის გამართული ბრძოლების ასპარეზად გადაიქცა), ორივე ქვეყნის ეკონომიკურ ურთიერთობებს 90-იანი წლების პირველ ნახევარში და პოლიტიკურ-ეკონომიკური ურთიერთობების მნიშვნელობას.

ავტორები თავიანთი სტატიის დასკვნით ნაწილში აღნიშნავენ, რომ ცენტრალურ აზიასა და კავკასიაში თურქეთის პოლიტიკური სტრატეგია მართებულია და მან საქართველოსთან კეთილმეზობლური ურთიერთობა უნდა განავითაროს.

მეტად საყურადღებოა შავი ზღვის ტექნიკური უნივერსიტეტის ლექტორის, დოქტორ ნები გუმუშის სტატია „ახალი ეპოქა საქართველოში და თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობათა მომავალი“ („ჩვენებური“, 2004, № 51: 2-3). აქ ლაკონურად, პუნქტებადაა განხილული 2003 წლის დასასრულისა და 2004 წლის დამდეგის საქართველოში განვითარებული მოვლენების ანატომია და საინტერესო დასკვნებია წარმოდგენილი. ნ. გუმუში შემდეგ საკითხებს განიხილავს: 1) ახალი ეპოქის დასაწყისი; 2) შეძლებს თუ არა საქართველო თავისი პრობლემების დაძლევას? (ავტორი აღნიშნავს, რომ „ხავერდოვანი რეჟიმის“ შემდეგ ბევრი კითხვა ჩნდება. სოროსის ფონდისა და აშშ ელჩის რ. მაილსის საქმიანობის გააქტიურება და ამის მკვეთრად აღნიშვნა ე. შვეარდნაძის მიერ ერთ-ერთ განცხადებაში, აძლიერებს ეჭვებს, რომ გადატრიალების უკან აშშ უნდა იდგეს. ამასთან ერთად, საფუძვლიან ანალიზს საჭიროებს თავად შვეარდნაძის პოზიცია გადატრიალებაში“); 3) დემოკრატიის დამკვიდრება (ნ. გუმუშის შეფასებით, „საქართველოში პრეზიდენტები გადატრიალების გზით წყვეტენ თავიანთ საქმიანობას, ეს კი ქვეყანაში დემოკრატიის რწმენის საფუძვლებს არყვეს. ამის შემდეგ ხელისუფლებით უკმაყოფილონი არჩევენ

ნების ნაცვლად ქვეყნის სათავეში გადატრიალებით მოსვლას ანიჭებენ უპირატესობას. თავის მხრივ, ეს ფაქტი ხალხის თავისუფლების ხარისხს შეზღუდავს და პრობლემათა გადაწყვეტა კიდევ უფრო გართულებს“); 4) ეკონომიკური სიდუხჭირე; 5) შიდაპოლიტიკური პრობლემები (განხილულია აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკებისა და სამაჩაბლოს ავტონომიური ოლქის ვითარება). გუმუში ერთადერთია „ჩვენებურის“ ანალიტიკოს ავტორთა შორის, ვინც ტერმინ „სამაჩაბლოსა“ და „ავტონომიურ ოლქს“ (Ozerk bolge) იყენებს და არა „სამხრეთ ოსეთს“ (Güney Osetya). აქ იგი აქცენტს აკეთებს აჭარის ავტონომიის გაუქმების საშიშროებაზე. „...თუ აჭარის ავტონომია გაუქმდა, თბილისი დაახქარებს ბათუმის თბილისიდან დისტანცირების პროცესს. იმისათვის, რათა აჭარა ახალ პრობლემურ რეგიონად არ გადაიქცეს, თურქეთმა ყველაფერი უნდა იღონოს, რადგან აქ განვითარებულ პროცესები თურქეთზე გავლენას იქონიებს. თურქეთი მოსკოვის (პუნქტი II) და ყარსის (პუნქტი I) ხელშეკრულებებით, აჭარის ავტონომიის გარანტია (garantör) და, ამდენად, მან უნდა იმოქმედოს როგორც საქართველოს მოკავშირემ და მეგობარმა და აჭარის ავტონომიის გარანტმა“). 6) თურქეთ-საქართველოს ურთიერთობათა ისტორია (განხილავს როგორც ხანგრძლივი ისტორიის მქონეს, როცა ჯერ კიდევ თურქული ტომები ცენტრალური აზიიდან დასავლეთისაკენ მოემართებოდნენ; ასევე აღნიშნავს დავით აღმაშენებლის ურთიერთობას ყივჩაღებთან, ყივჩაღი ქალის ცოლად შერთვას, ქართველთა ურთიერთობას სელჯუკებთან, ოსმალეთის სახელმწიფოსთან, თუმცა რა ფორმით წარიმართა ეს ურთიერთობები, ამაზე არ მსჯელობს); 7) ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მაგისტრალი („ყველა მხარისათვის პოზიტიურია“); 8) ახალციხის გადასახლების დრამა ანუ ახალციხელი თურქების პრობლემა (მისი აზრით, 1944 წელს საბჭოთა მემკვიდრეობიდან დარჩენილი პრობლემა თურქეთის დახმარებით შეიძლება მოგვარდეს); 9) დასკვნა („ახალგაზრდა მ. სააკაშვილისაგან ხალხი უმთავრესად ეკონომიკის გაუმჯობესებას ელის. არსებულ პრობლემათა მოსაგვარებლად ახალი ხელისუფლება უნდა ეცადოს თურქეთთან, აშშ და რუსეთთან და, ასევე, მთელ მსოფლიოსთან კონსტრუქციული ურთიერთობის დამყარებას. თურქეთი, როცა თავის ისტორიულ პასუხისმგებლობას კისრულობს, საქართველოს ტერიტორიულ მთლიანობასა და კავკასიაში მცხოვრები მცირე ხალხების არსებობას

დიდ მნიშვნელობას უნდა ანიჭებდეს და გამოხატავდეს კიდევ. თურქეთმა უნდა გაატაროს მათკენ მიმართული საფრთხეების აღმკვეთი პოლიტიკა“ („ჩვენებური“, 2004, № 51: 3).

ამგვარად, ჩვენ განვიხილეთ თურქულენოვან ჟურნალში „ჩვენებური“ გამოქვეყნებული თურქი მკვლევრების სტატიები, რომლებიც ეხება XX საუკუნის 90-იანი და XXI საუკუნის დამდეგის საქართველო-თურქეთის ურთიერთობებს. ეს პუბლიკაციები უფრო ზოგადი დახასიათებებია იმ ვითარებისა, რომელიც აღნიშნულ პერიოდში არსებობდა ჩვენს ორ ქვეყანას შორის. ჟურნალის მესვეურთა და სტატიების ავტორთა მიზანი იყო თურქული საზოგადოებისთვის საქართველოში განვითარებული მოვლენები დაეხასიათებინათ და საერთაშორისო დარევიონული პოლიტიკის ფაქიზ საკითხებზე თურქეთის დამოკიდებულება დაეფიქსირებინათ, ცხადია, საკუთარი ქვეყნის ინტერესების გათვალისწინებით. სამწუხაროდ, ჟურნალის გამოცემა 2006 წელს შეწყდა. ამან, ბუნებრივია, ხელი შეგვიშალა გაგვეგო, რა შეფასებას აძლევენ აწ უკვე რარიტეტად ქცეული ჟურნალი და მისი ექსპერტები 2005 წლის შემდგომი პერიოდის საქართველოში მიმდინარე პროცესებს.

წყაროები:

- „ჩვენებური“, 1993 – „Çveneburi“, 1993 – „Çveneburi“, 1993, № 2-3-4-5
- „ჩვენებური“, 1994 – „Çveneburi“, 1994 – „Çveneburi“, 1994, № 10;
- „ჩვენებური“, 1995 – „Çveneburi“, 1995 – „Çveneburi“, 1995, №15;
- „ჩვენებური“, 1997 – „Çveneburi“, 1997 – „Çveneburi“, 1997, № 26;
- „ჩვენებური“, 1998 – „Çveneburi“, 1998 – „Çveneburi“, 1998, № 2;
- „ჩვენებური“, 2000 – „Çveneburi“, 2000 – „Çveneburi“, 2000, № 36;
- „ჩვენებური“, 2000 – „Çveneburi“, 2000 – „Çveneburi“, 2000, №37;
- „ჩვენებური“, 2003 – „Çveneburi“, 2003 – „Çveneburi“, 2003, № 47;
- „ჩვენებური“, 2004 – „Çveneburi“, 2004 – „Çveneburi“, 2004, № 51.

გამოყენებული ლიტერატურა:

სვანიძე, 2007 – სვანიძე მ., თურქეთის ისტორია (1299-2000). „არტანუჯი“, თბ., 2007.

**TURKISH-GEORGIAN RELATIONSHIP AT THE EDGE OF
XX-XXI CC. ACCORDING TO THE PUBLICATIONS OF THE
JOURNAL “CHVENEURI”**

Summary

The article deals with the publications in the Turkish language journal “Chveneburi” written by Turkish researchers which deal with the Turkish-Georgian relationship in the 90s of the XXc. and at the beginning of the XXIc.

These conclusions are mostly the general description of the situation existed between two neighboring countries in above mentioned period. The aim of the authors of articles and journal executives was to provide the Turkish society with the analysis of ongoing events in Georgia and to fix the attitudes of Turkey on international and regional issues of politics.

Unfortunately, the edition of the journal “Chveneburi” stopped in 2006. It prevented us from knowing how Turkish analysts’ evaluated the processes in Georgia in 2005-2006 and later its further turbulent period.

The contribution of the journal is great not only in covering Georgian issues generally Georgian science, culture and sport but informing the Turkish society properly. Accordingly, any publication in it deserves to be studied and taken into consideration.